

Hvad kommer der ud af evalueringsbølgen?

**Peter Dahler-Larsen, professor,
Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, pdl@ifs.ku.dk**

**Mads Bøge Kristiansen, post.doc.,
Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, mbk@ifs.ku.dk**

Spørgsmålet er presserende. Efter flere års erfaringer med evaluering, akkreditering, auditering, kvalitetsmåling, dokumentation, resultatmåling, evidensbasering, effektstyring og deslige må vi konstatere, at der ikke blev tale om en forbigående modebølge, men om et stadigt mere omsiggribende fænomen, der fæstner sig stadig dybere i den offentlige sektor, om end med lokale variationer såvel som knopskydninger.

Skal man forskningsmæssigt give et bud på, hvad der kommer ud af evalueringsbølgen, er to afklaringer påkrævede. Den ene er en nærmere bestemmelse af, hvad der falder inden for begrebet »evaluering«, den anden en indkredsning af, hvad der menes med »kommer ud af«.

Tager man udgangspunkt i Evert Vedungs efterhånden velkendte definition, omfatter evaluering systematisk (metodisk) vurdering af indsats, organisering, præstationer og udfald i forbindelse med offentlig virksomhed, og det er en vurdering, som tiltænkes at spille en rolle i praktiske handlingssituationer (Vedung, 2009: 20). Disse karakteristika er fælles for en lang række af ovenstående tiltag (således også auditering, akkreditering og resultatmåling), uanset om disse i det daglige benævnes evaluering. Der er næppe brug for helt nye

teorier for hver enkelt af de forskellige komponenter i evalueringsbølgen. Tværtimod er der en stor analytisk fordel ved et overordnet teoretisk blik på evalueringsbølgen, nemlig at man kan forstå variationer og forskydninger i form og organisering inden for samme begrebslige rum.

Blandt de vigtigste af disse variationer er: hvem der tager initiativet til evaluering, hvem udføreren er, hvordan evaluering styres og reguleres, samt hvorvidt evaluering er enkeltstående eller vedvarende/systematisk. Evert Vedung taler om hele fire bølger af evaluering (Vedung, 2010). For det første en videnskabelig bølge, hvor »evalueringforskning« blev rekvireret efter behov. For det andet en dialogorienteret bølge med inddragelse af brugere og interessenter. For det tredje en managementorienteret bølge, hvor vedvarende måling af resultater søges systematisk integreret i styringsmodeller og ledelsespraksis. For det fjerde evidensbevægelsen, hvor ambitionen er at opsamle viden om god praksis baseret på videnskabelige eksperimenter.

Bølgemodellen betyder hverken, at evalueringforskning er aflyst, eller at udviklingen går i retning af en ensartet praksis. Tværtimod synes mange modeller at byde sig til under en mangfoldighed af skiftende, måske

modeprægede navne, hvilket blot øger behovet for overbliksskabede teoridannelse.

Hvad kommer der så ud af alt dette? Diskussionen om »anvendelse« eller »konsekvenser« af evaluering har stået på i en årrække. Det har vist sig for snævert blot at betragte en instrumentel, formel, planlagt og lineær indflydelse af evalueringssituationer på beslutninger, selv om en sådan naturligvis kan finde sted. Forestillingen om at alle konsekvenser af evalueringer kan studeres i beslutninger (også kendt som »decisionismen«) er delvis forladt. I stedet udvikles nye begreber til at indfange normsættende, strategiske, symbolske og eventuelt utilsigtede effekter af evaluering. Evaluering former rammebetingelser, mentalitet og tankegange via måling, sammenligning og rangordning. Evaluering skaber synlighed for visse resultater, men lader andre perspektiver henlægge ubelyst. Man kan tale om konstitutive effekter af evaluering, når måling og evaluering definerer det kulturelle og strategiske landskab, som politik og ledelse foregår i. En af de strategiske funktioner af et evalueringssystem kan i den forbindelse være at bane vejen for eller at forskubbe andre former for evaluering og dermed andre belyningsmåder.

Når begreber om konsekvenser af evaluering udvider sig i mange retninger, bliver generelle påstande om brug af evaluering meningsløse eller ideologiske. Det gælder både forestillinger om, at evaluering på forhånd og automatisk fører noget godt med sig – og noget dårligt, for den sags skyld.

Til gengæld kan vi blive bedre til at være opmærksomme på og nøgternt afveje de mange forskellige konsekvenser af evaluering og måling i konkrete situationer. Vi må lære gennem mønstergenkendelse snarere end gennem generalisering.

Samtlige artikler i dette temanummer tilbyder os aktuelle vinkler på sammenhængen

mellem organisering og anvendelse af evaluering.

Der åbnes med Thomas Schwandts artikel, der opdaterer vores viden om brug af videnskabelige resultater i politik. Han peger på, at evidens ikke er en fysisk størrelse og ikke giver sig selv. I stedet understreger han betydningen af interaktion, relationer og debat i oversættelsen af videnskabelige resultater til praktisk og politisk handling. I et politisk system, hvor de færreste beslutningstagere fungerer i enrum, synes dette perspektiv relevant også for evaluering, resultatmåling mm.

Tobias Lindeberg ser nærmere på metaforer for anvendelse af evaluering. Officielle forestillinger ser evaluering som et instrument til beslutninger, hvortil et kritisk modbillede har været evaluering som ritual. Men dette modbillede har også begrænsninger. Tobias Lindeberg foreslår i stedet metaforen forsikring. Evaluering kan nemlig bruges til at mindske den politiske risiko for ulykker og sprede det politiske ansvar for de ulykker, der alligevel måtte ske.

De to næste artikler handler om evaluering af større offentlige reformer. Morten Balle Hansen, Karen N. Briedahl, Jan-Eric Furubo og Anne Halvorsen har meta-evalueret evalueringen af den omfattende NAV-reform i Norge. De udleder otte opmærksomhedspunkter, som vi også i Danmark bør tænke igennem før evaluering af større offentlige reformer.

Derefter sammenligner Morten Balle Hansen, Karen N. Briedahl, Gunnar Gjelstrup og Hanne Foss Hansen systematisk evalueringen af den danske kommunalreform med evalueringen af NAV-reformen i Norge. Selv om der er tale om sammenlignelige reformer i sammenlignelige lande, var evalueringernes organisering og konsekvenser ganske forskellige. Forskerne giver bud på hvorfor.

Herefter søger vi ud i daglig forvaltnings-

praksis og fokuserer på evalueringsstyring i danske kommuner, når Eva Møll Sørensen og Søren Kjær Foged undersøger, hvilke konsekvenser økonomiske krisetider har haft for brugen af mål- og resultatstyring. De finder, at kommunerne forsøger at gøre mål- og resultatstyring til et redskab, der kan bruges til at sætte mål for deres strategiske udvikling og skabe grundlag for prioritering af deres indsatser. Det gælder særligt i de mest økonomisk udfordrede kommuner. Samtidig har kommunerne nedtonet eller decentraliseret deres kvalitets- og indholdsstyring.

Fra evalueringsstyring går vi til en evaluering af et styringstiltag, når Søren Kjær Foged evaluerer effekterne af regnskabssanktionerne for danske kommuner. Evalueringen viser, at kommunerne har forbedret budgetoverholdelsen i tråd med sanktionernes formål, men at kommunerne ikke har øget præcisionen af deres regnskaber. Før regnskabssanktionerne overskred kommunerne typisk deres udgifts-

budget. Nu er det omvendt, men uden at den absolutte afvigelse fra budgettet er signifikant anderledes end før sanktionerne. Implikationerne af disse udgiftsreduktioner kan vise sig i såvel færre kommunale arbejdspladser som faldende serviceniveau. Artiklen vidner om, at forskningsbaserede evalueringer hverken er unyttige eller på vej ud.

Sidst ser Peter Dahler-Larsen på medarbejdernes oplevelse af resultatmålinger i to typer af uddannelsesinstitutioner. Resultatmåling skulle gerne give medarbejderne klarhed over, hvad man skal nå, men der sker i meget uens grad i de to grupper. Forklaringer herpå gives, og de velfærdspolitiske implikationer trækkes op. Det er nemlig ikke i alle henseender, at klarhed er et gode.

Litteratur

Vedung, Evert (2009), *Utvärdering i Politik och Förvaltning*, Lund: Studentlitteratur.

Vedung, Evert (2010), »Four waves of evaluation diffusion«, *Evaluation*, 16(3): 263-77.

Nyhed fra Djof Forlag

1. udgave 2014
178 sider
Pris kr. 285,-

Regelstaten

Væksten i danske love og bekendtgørelser 1989-2011

af Mads Leth Felsager Jakobsen & Peter Bjerre Mortensen

Den offentlige debat om regler og regeltilvækst nuanceres med denne udgivelse, der viser, år for år, hvor meget omfanget af love og bekendtgørelser er vokset fra 1989 til 2011. Regelmængden er vokset, men væksten har været langt mere begrænset, end man har hævdet i tidligere undersøgelser. Årsagerne til regelvæksten undersøges, og bogen gør op med en række myter om, hvad der forklarer regelvæksten – og peger på, at denne i vidt omfang kan føres tilbage til de folkevalgte medlemmer af Folketinget.

JURIST- OG ØKONOMFORBUNDETS FORLAG

Køb bogen på www.djoef-forlag.dk